

Doklad laténského pohřbu z Duban, okr. Pardubice

Tomáš Mangel – Tomáš Zavoral

1. ÚVOD

Laténská pohřebiště a nálezy hrobového charakteru z období LT B–C1 se ve východních Čechách koncentrují zejména v severní části tohoto území. Z jižněji položených oblastí Chrudimska a Pardubicka jsou dosud známé pouze jejich méně početné doklady. Většina pohřebních areálů zde byla navíc narušena či zničena zejména prostřednictvím odkopávání zeminy již v druhé polovině 19. století či během prvních desetiletí století minulého (souhrnně pro východní Čechy viz *Mangel – Danielisová – Jílek 2013*, 53–66). Tomu pak také odpovídá charakter zaznamenaných informací, které jsou většinou jen velmi kusé. K hrobovým celkům, které byly prozkoumány v době relativně nedávné a zároveň i lépe dokumentovány, tak náleží pouze dvě situace. První z nich je stavbou narušený hrob zachycený v roce 2005 v Chrudimi (*Musil 2008*), druhou pak dosud blíže nepublikovaný hrob prozkoumaný v roce 2009 v Mikulovicích (obj. 2094: *Frolík – Sedláček – Švédová 2010; Jílek 2015*, 52, 109). Vzhledem ke skromnému charakteru uvedeného typu pramenů tak má pro poznání problematiky období plochých pohřebišť v daném regionu značný přínos každý, byť sebemenší objev. Právě k takovým se řadí nález učiněný v roce 2015 v Dubanech, okr. Pardubice.

2. NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI A POPIS NÁLEZOVÉ SITUACE

V období od 10. 12. 2014 do 23. 3. 2015¹ realizovalo Východočeské muzeum v Pardubicích záchranný archeologický výzkum na stavbě „Statek Dubany – rekonstrukce na komplex řadových RD“ v prostoru bývalého zemědělského statku v Dubanech nad Bylankou, parc. č. 103/1, 21/1 a st. p. č. 23 (*obr. 1*).² Výzkum se zaměřil na záchranu a dokumentaci archeologických situací ohrožených výstavbou kanalizace, komunikací a dalšími terénními úpravami. Zachyceno zde bylo celkem 131 objektů a několik rozsáhlých soujámí (*Zavoral 2016*). Archeologické situace jsou datovány do období pozdní doby bronzové (slezskoplatěnická k.), doby hradištní, vrcholného středověku a novověku. Nečetně jsou zastoupeny též nálezy málo výrazných zlomků keramiky řazené do průběhu doby laténské, které zde ovšem nejspíše tvoří pouze intruzi v mladších objektech.

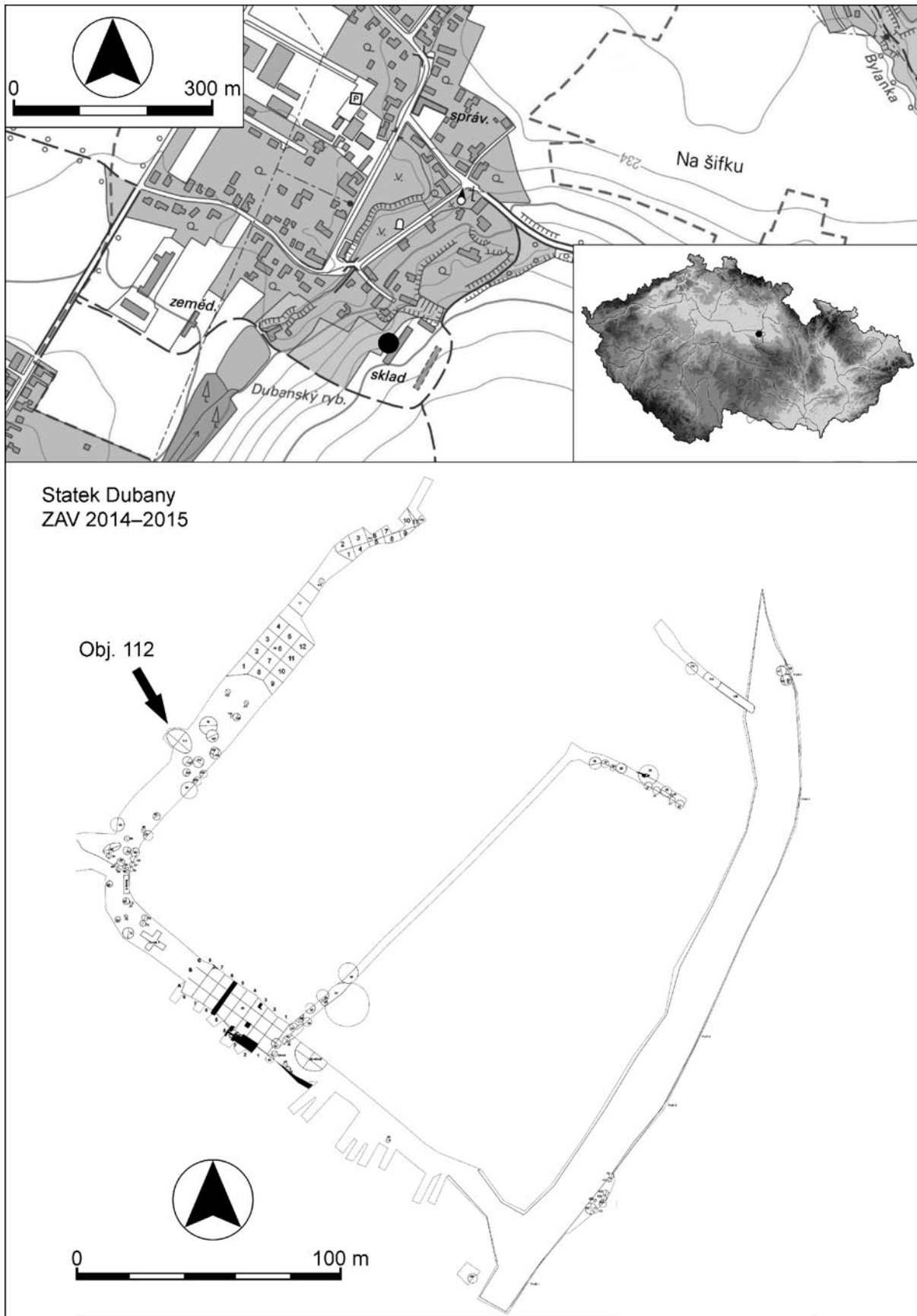
Specifické postavení mezi zkoumanými objekty zaujímá objekt 112 (*obr. 2A*). Jednalo se o sídlištní jámu nepravidelně oválného půdorysu o rozměrech 490 × 300 cm s delší osou ve směru SZ–JV. Konkávní stěny objektu se prudce svažovaly k plochému rovnému dnu, které se nacházelo 150 cm pod úroveň současného terénu. Výplň objektu, který překrývaly splachové vrstvy č. 2 a 6, byla tvořena vrstvami č. 3–5 a 7, spodní vrstva č. 5 nasedala na sprašové podloží (č. 1).

Z objektu bylo vyzvednuto celkem 310 g mazanice, 91 ks keramických fragmentů, několik železných zlomků, 1 železný hřeb a 21 zlomků kostí, z nichž jsou dvě prokazatelně lidské. Ze spodní části vrstvy č. 4 pochází bronzový laténský náramek navlečený na kostech předloktí lidské horní končetiny (*obr. 2; 3*). Převážná většina získané keramiky náleží období vrcholného středověku, pouze ojedinělé atypické kusy lze klasifikovat jako obecně pravěké. Středověká keramika se nacházela bez výjimky ve všech odlišných vrstvách výplně, tedy i ve vrstvě č. 4 obsahující laténský kruh, a v počtu 30 ks byla zastoupena též ve vrstvě č. 5, která se nacházela stratigraficky pod ní. Veškerá keramika je výrazně fragmentarizovaná³ a silně otřelá. Z celkového charakteru objektu 112 lze vyčíst, že se jednalo o sídlištní jámu blíže nespécifikovaného účelu, která byla po skončení své funkce spíše dlouhodobě zanášena. Vyloučit ovšem nelze ani variantu rychlejšího zaplnění/zasypání ve více fázích. Určitý vliv na způsob vzniku výplně objektu měla jistě i jeho poloha na mírném svahu. V neposlední řadě svou roli sehrály intenzivní recentní

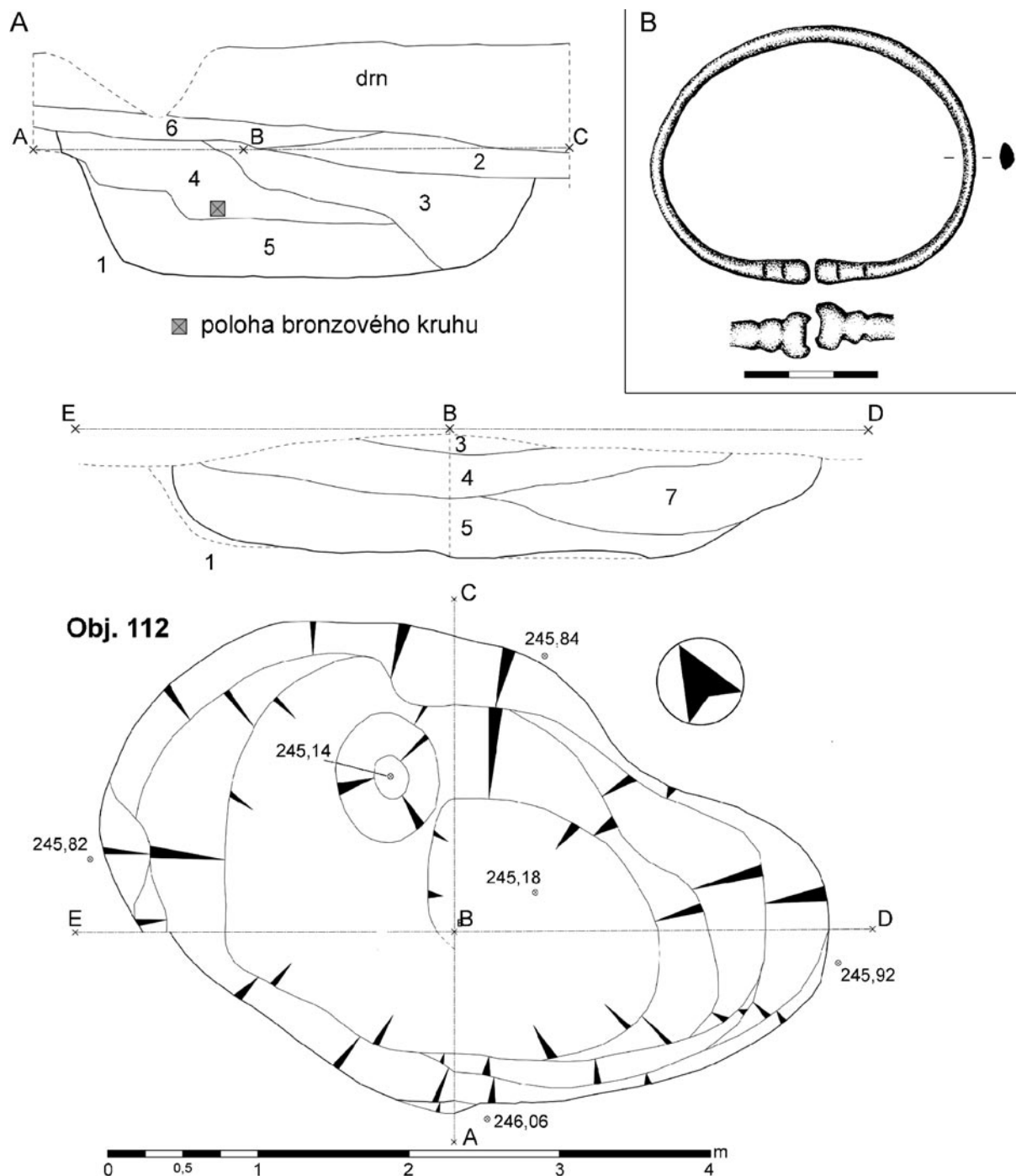
¹ Výzkum byl realizován celkem ve třech čtrnáctidenních etapách.

² Přesná poloha obj. 112 v souřadnicích WGS84: 49°59'25.00"N, 15°43'29.49"E.

³ Průměrný délkový rozměr keramického fragmentu se pohybuje okolo 1 cm.

Obr. 1. Dubany, okr. Pardubice. Poloha lokality a celkový plán zkoumané plochy. Poloha obj. 112 vyznačena kolečkem (nahore) a šipkou (dole)

Obr. 2. Dubany, okr. Pardubice, obj. 112. A – nálezová situace, kreslil M. Lanta; B – bronzový kruh, kreslil M. Pleska

zásahy způsobené obhospodařováním zemědělského dvora v 19. a především ve 20. století, jejichž stopy byly zaznamenány na celé ploše výzkumu.

Popis vrstev (obr. 2A):

1 – podloží – spraš

2 – středně šedohnědá jílovitá hlína, středně ulehlá s četnými drobkami opuky a nahodilými skvrnami spraše

3 – spraš se skvrnami a proplástky hlín – černé jílovité hlíny (20 %), tmavě hnědé hlíny (15 %) a šedohnědé hlíny (25 %); středně ulehlá s nahodilými malými až středně velkými fragmenty znelce

4 – tmavě šedá jílovitá hlína, středně ulehlá, se skvrnami spraše (25 %)

5 – tmavě šedá jílovitá hlína, středně ulehlá, se skvrnami spraše (10 %)

6 – hnědošedá jílovitá hlína, středně ulehlá, se skvrnkami a proplástky spraše (30 %)

7 – tmavě šedá jílovitá hlína, středně ulehlá, se skvrnami spraše (10 %), nahodile obsahující drobkami uhlíků a mazanice

3. POPIS LATÉNSKÉHO NÁRAMKU A JEHO CHRONOLOGICKÉ VYHODNOCENÍ

Jediným prokazatelně laténským nálezem z výplně objektu 112 je otevřený bronzový kruh s výrazně ploše rozšířenými konci oddělenými od hladkého těla náznakem vývalku a dvou žlábků. Střed těla kruhu s průřezem ve tvaru D o průměru 6 × 4 mm je nevýrazně zesílen. Jeho vnitřní průměr dosahuje 67 × 50 mm (obr. 2B).

Obdobné otevřené bronzové kruhy se běžně objevují v rámci hrobových výbav náležejících počátečním fázím pohřbívání na plochých pohřebištích doby latéské. Z východních Čech je známe např. z nekropolí zachycených v Dobré Vodě (Waldhauser 1987, 82, Taf. 2:5, 14), v Hořenicích či ve Svobodných Dvorech (Mangel 2009, 17, 26, tab. 28:3, 35:5). Ve všech uvedených případech se ovšem jedná o nálezy z rozrušených hrobů, které nejsou pro datování vhodnou oporou. V typologii J. Bujny je možno kruh z Duban přiřadit k hladkým náramkům s profilovanými konci typu BR-A1, které se na Slovensku mohou objevovat od LT B1a s možností přežívání do následující fáze (Bujna 2005, 13, obr. 2, 3). Naproti tomu v Čechách, na základě vyhodnocení nálezového fondu z Jenišova Újezdu, je užívání podobných tvarů s výrazně rozšířenými konci ve funkci náramků i nánožníků zaznamenáno až ve fázích LT B1b–c a LT B2a (Waldhauser ed. 1978, Abb. 48, Beilage 4: Typ 253). Tomu plně odpovídá i jejich výskyt v některých shodně datovaných hrobových celcích známých z dalších českých i moravských nekropolí (např. Brno–Horní Heršpice 1, hr. 1: Čižmářová 2011, 80, tab. 5:4; Blučina 4, hr. 1: Čižmářová 2011, 108–109, tab. 30:14; Radovesice II, hr. 2: Budinský – Waldhauser 2004, 52, tab. I:12; Tišice, hr. 55: Turek 1997, 244, obr. 18:1/55; Vliněves, hr. 291, 308, 309: Limburský et al. 2015, 221, obr. 14:2, 24B:2, 26:4). Ve funkci nánožníků se s podobnými tvary pak někdy setkáváme ještě v LT B2b (Radovesice II, hr. 13: Budinský – Waldhauser 2004, 53, tab. IX:85, 86).

Obr. 3. Dubany, okr. Pardubice, obj. 112. Poloha bronzového kruhu a lidských ostatků v objektu

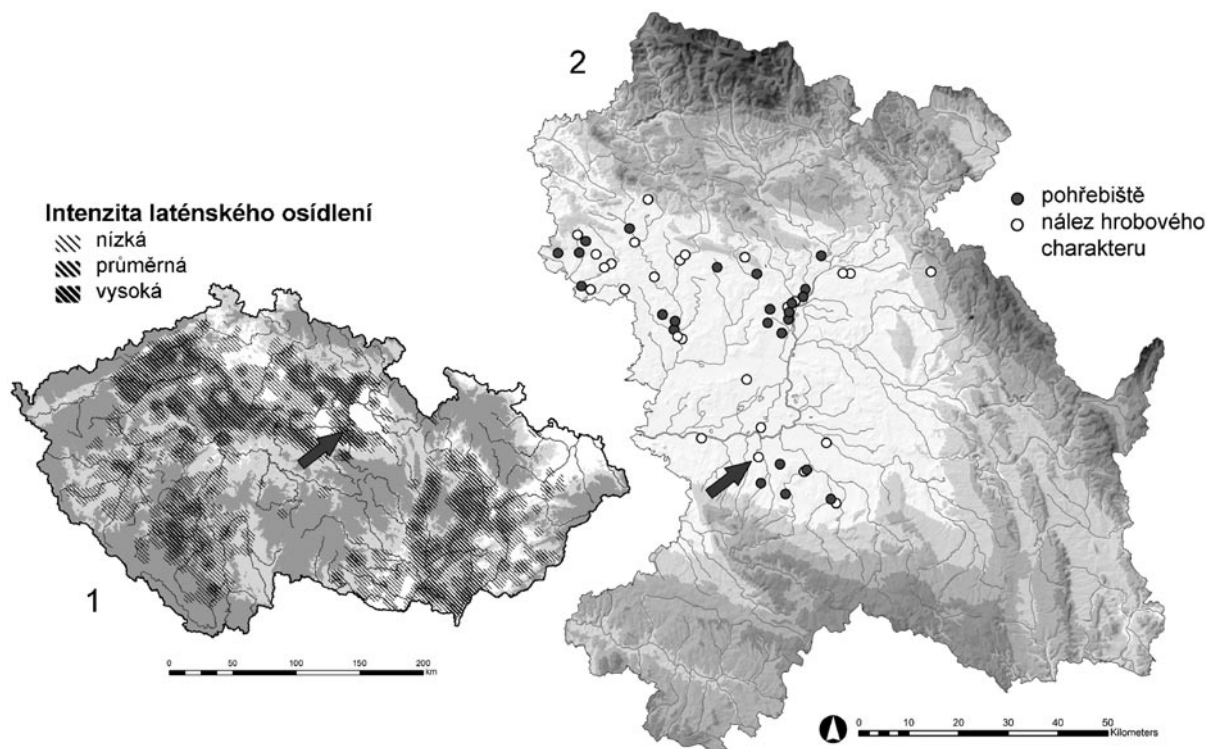
4. ANTROPOLOGICKÝ MATERIÁL

Přímo v souvislosti s náramkem byly v objektu nalezeny dvě lidské kosti. Obě byly značně poškozené. Jednalo se o části z diafýz kosti vřetenní (*radius*) a loketní (*ulna*).⁴ Stav jejich dochování ovšem nedovoluje žádné další závěry.

5. DISKUSE K INTERPRETACI

Z popisu nálezové situace vyplývá, že část skeletu s náramkem nebyla nalezena v primárním uložení, ale že se do výplně mladší jámy dostala až sekundárně. S ohledem na skladbu keramického souboru došlo k jejímu přemístění do objektu 112 až během vrcholného středověku či ještě později. Tuto skutečnost jednoznačně dokládají nálezy středověké keramiky uložené ve vrstvě, z níž bronzový kruh pochází, přičemž to samé platí i o vrstvě uložené pod ní. Uvažovat lze zřejmě o neintencionálním přemístění v souvislosti s intenzivní středověkou aktivitou, která byla na lokalitě jasně prokázána početnou řadou dalších archeologických situací. Místo původního uložení dnes nelze identifikovat. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se nabízí možnost, že se jedná o doklad existence narušeného pohřebního areálu využívaného v období na přelomu LT B1 a LT B2, který se nacházel/nachází v relativně blízkém okolí.

⁴ Za určení náleží dík Míladě Hylmarové.

Obr. 4. Kontext nálezu z Duban. 1 – orientační znázornění hustoty laténských nálezů v Čechách a na Moravě; 2 – rozšíření plochých pohřebišť a nálezů hrobového charakteru ve východních Čechách. Poloha Duban označena šipkou

Při snaze o interpretaci diskutovaného nálezu ovšem nelze zcela přehlížet ještě další alternativu. V laténském prostředí se totiž někdy setkáváme také s ukládáním lidských ostatků v sídlištních kontextech (k tomu naposledy souhrnně viz *Waldhauser 2010*). V některých případech se pak jedná o pozůstatky z větší části dochovaných skeletů, které mohou být doprovázeny sponami či kruhovými šperky (např. Mutěnice: *Čížmář 2000*, 81–82, obr. 1:1, 2:1 a vpravo nahoře; Soběsuky: *Holodňák 2015*; Vösendorf: *Sauer 2007*).⁵ S ohledem na nízkou četnost uvedených případů ovšem není takový výklad dubanského nálezu příliš pravděpodobný, a to přestože velká část dokladů podobných praktik pochází právě z počátečních fází období plochých pohřebišť (srov. např. *Holodňák 2015*, 8–9; *Waldhauser ed. 1993*, 315).

Poloha naleziště je situována v oblasti s relativně početnými doklady laténského osídlení (*obr. 4:1*). Z hlediska sídelní geografie diskutovaného období se nachází v severní části regionu okolí soutoku Labe s Chrudimkou a povodí Chrudimky a Loučné (naposledy *Waldhauser 2001*, 42–43).⁶ Řada sídlištních poloh datovaných rámcově do doby laténské je známá i ze širšího okolí lokality (např. Dřenice: *Vokolek 1975*; Jezbořice: *Sigl 1989b*; Třebosice: *Bláha – Kalferst – Sigl 2004*, 121–122). Za nejbližše položené doklady osídlení lze patrně považovat polohu na hraně sprašové terasy na parc. č. 108/11 ležící cca 150 m jižně až jihozápadně od místa popisovaného nálezu (*Kalferst – Sigl – Vokolek 1987*, 6; *Sigl 1989a*). Díky povrchovým sběrům realizovaným v roce 1986 pracovníky Muzea východních Čech v Hradci Králové zde byla mimo jiné získána keramika, která nevyklučuje příslušnost do doby laténské, bližší chronologické zařazení však její charakter nedovoluje. Z diskutovaného regionu známe též nepočetné doklady pohřebišť a nálezů hrobového charakteru (*obr. 4:2*). Poznání jejich problematiky není v této oblasti obecně příliš rozvinuto, i přesto ovšem poskytují určitou představu o chronologii zdejšího osídlení v období LT B–C1. Počátky pohřbívání na plochých pohřebištech zde lze spojovat s fázemi LT B1 b–c, o čemž vypovídá hrob z Chrudimi (*Musil 2008*).⁷ Nejmladší přesněji datované celky pak spadají do závěru LT B2 (Bylany:

⁵ Podobné nálezy bývají nejčastěji pokládány za obětiny, nestandardní formy pohřbů či doklady násilných událostí (srov. *Čížmář 2000*, 88; *Holodňák 2015*, 7–9; *Sauer 2007*, 22; *Waldhauser 2010*, 155–156).

⁶ K celkovému přehledu vývoje laténského osídlení regionu jinak označovaného také jako Chrudimsko a Pardubicko viz *Thér – Mangel – Gregor 2015*, 73–77.

⁷ Další v nedávné době zkoumaný hrob pocházející z Mikulovic je datován zatím pouze předběžně na rámec stupně LT B (*Frolík – Sedláček – Švédová 2010*; *Jílek 2015*, 52, 109). S případným zpřesněním datace je potřeba vyčkat na podrobnou publikaci kompletního nálezového celku.

Smolík 1881, 663, tab. XXVIII:8, 9; Zájezdec: Frolík 1988, 27–28, obr. 12–14:1, 3–6), i když některé keramické nálezy z porušených kontextů v rámci pohřebišť naznačují jejich využívání i v LT C1 (Thér – Mangel – Gregor 2015, 76). Z tohoto rámce pak dubanský nález v žádném ohledu nevybočuje.

6. ZÁVĚR

Nález bronzového náramku spolu s částí lidské horní končetiny představuje drobný, nicméně hodnotný příspěvek k problematice období plochých latěnských pohřebišť ve východních Čechách. Ačkoli se jedná o nález sekundárně uložený ve výplni středověkého či mladšího objektu, lze jej chápat jako doklad existence jinak zatím nepodchyceného pohřebního areálu v relativně blízkém okolí místa objevu. Nález samotný, který lze nejpravděpodobněji spojovat s obdobím kolem přelomu úseků LT B1 a LT B2, tak rozmnožuje jinak v rámci regionu Chrudimska a Pardubicka poměrně omezený počet známých latěnských pohřebišť.

PRAMENY A LITERATURA

- Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2004: Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000–2003. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30 – Supplementum, 3–142.*
- Budinský, P. – Waldhauser, J. 2004: Druhé keltské pohřebišť z Radovesic (okr. Teplice) v severozápadních Čechách. Archeologický výzkum v severních Čechách 31. Teplice.*
- Bujna, J. 2005: Kruhový šperk z latěnských ženských hrobů na Slovensku. Nitra.*
- Čižmář, M. 2000: Nálezy lidských kostí na moravských sídlišťích doby latěnské. In: Pavlů, I. (ed.), In memoriam Jan Rulf. Památky archeologické – Supplementum 13. Praha, 81–91.*
- Čižmářová, J. 2011: Keltská pohřebišť na Moravě, okresy Brno-město a Brno-venkov. Brno.*
- Frolík, J. 1988: Archeologické nálezy Chrudimsko (t-z). Chrudim.*
- Frolík, J. – Sedláček, R. – Švédová, J. 2010: Pokračování záchranného archeologického výzkumu v Mikulovicích (okr. Pardubice) v roce 2009. In: Archeologické výzkumy v Čechách 2009. Zprávy České archeologické společnosti – Supplement 78. Praha, 13–14.*
- Holodňák, P. 2015: Lidské pozůstatky v kontextu sídlištních objektů doby halštatské až latěnské ze Soběsuk (okr. Chomutov), Živá archeologie 17, 3–9.*
- Jílek, J. 2015: Doba latěnská. In: Jílek, J. (ed.), Proti proudu času. Pardubicko v pravěku a raném středověku. Pardubice.*
- Limburský, P. – Sankot, P. – Březinová, H. – Likovský, J. 2015: Latěnské pohřebišť v pískovnách u Vliněvsi, okr. Mělník, Památky archeologické 106, 181–246.*
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1987: Přírůstky archeologické sbírky KMVČ 1986, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové 14, 3–25.*
- Mangel, T. 2009: Latěnská pohřebišť v horním Polabí. Hradec Králové.*
- Mangel, T. – Danielisová, A. – Jílek, J. 2013: Keltové ve východních Čechách. Hradec Králové – Nasavrky – Pardubice.*
- Musil, J. 2008: Nález latěnského hrobu v Chrudimi v ulici Obce Ležáků, Časopis Společnosti přátel starožitností 116, 50–54.*
- Sauer, F. 2007: Menschenopfer. Der gewaltsame Tod von vier Männer und zwei Frauen. In: Sauer, F. (Hrsg.), Die Archäologischen Grabungen auf der Trasse der S1 - Fundstelle Vösendorf-Laxenburgerstraße. Wien, 18–27.*
- Sigl, J. 1989a: Dubany, okr. Pardubice, Výzkumy v Čechách 1986/1987, 42.*
- Sigl, J. 1989b: Jezbořice, okr. Pardubice, Výzkumy v Čechách 1986/1987, 70–71.*
- Smolík, J. 1881: Z různých nálezů v Čechách, Památky archeologické a místopisné 11, 659–666.*
- Thér, R. – Mangel, T. – Gregor, M. 2015: Život hrnčiče začíná v LT A. Výroba keramiky v době latěnské na Chrudimsku. Hradec Králové.*
- Turek, J. 1997: Latěnské pohřebišť v Tišicích (okr. Mělník). Předběžná zpráva o výzkumu v roce 1996, Archeologie ve středních Čechách 1, 237–262.*
- Vokolek, V. 1975: Dřenice, okr. Chrudim, Výzkumy v Čechách 1972, 41.*
- Waldhauser J. ed. 1978: Das keltische Gräberfeld bei Jenišův Újezd in Böhmen I, II. Archeologický výzkum v severních Čechách 6–7. Teplice.*

- Waldhauser, J. 1987: Keltische Gräberfelder in Böhmen – Dobrá Voda, Letky sowie Radovesice, Stránce und Tschomyšl, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 68, 25–179.
- Waldhauser, J. ed. 1993: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfelder bei Radovesice in Böhmen I–II. Archeologický výzkum v severních Čechách 21. Praha.
- Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.
- Waldhauser, J. 2010: Lidské osteologické pozůstatky v sídelních strukturách z období Ha D – LT D v Čechách a na Moravě. In: Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. Živá archeologie – Supplementum 3. Hradec Králové, 151–156.
- Zavoral, T. 2016: Statek Dubany - rekonstrukce na komplex řadových RD, I., II. a III. etapa výzkumu, nepublikovaná nálezořá zpráva uložená ve VČM v Pardubicích pod č. j. 399/2013.

Evidence for a La Tène period burial from Dubany, Pardubice District

The number of La Tène period cemeteries and finds associated with grave goods from the regions of Chrudim and Pardubice dating from LT B–C1 has been most recently expanded by the discovery of a bronze bracelet and part of a human skeleton which were found during an archaeological excavation at Dubany, Pardubice District (Fig. 1). The find originates from a settlement pit designated as feature 112 (Fig. 2A), which is, based on the other artefacts, dated to the High Middle Ages, or even later. The significantly earlier La Tène ring which most probably dates from the transition period between LT B1 and LT B2 (Fig. 2B, 3) was only deposited, together with the upper part of a human limb, in the fill of the feature secondarily. Its presence probably proves the existence of a disturbed and still undocumented La Tène cemetery, probably located close to the find-spot. The site itself lies in a region with relatively numerous evidence for La Tène settlement, however, evidence for funerary practices is still not very abundant (Fig. 4). Thus, the Dubany find represents a small but important contribution to the understanding of the issue of the period of flat cemeteries in the given region.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Dubany, Pardubice District. Location of the site and a general plan of the excavated area. The location of feature 112 is marked with a small circle (top) and an arrow (bottom)

Fig. 2. Feature 112. A – excavation situation; B – bronze ring

Fig. 3. Feature 112. Location of the bronze ring and human remains within the feature

Fig. 4. Context of the Dubany find. 1 – indicative depiction of the density of La Tène finds in Bohemia and Moravia; 2 – distribution of flat cemeteries and finds typical of graves in eastern Bohemia. The location of Dubany is marked with an arrow

Tomáš Mangel, Univerzita Hradec Králové, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
tomas.mangel@uhk.cz

Tomáš Zavoral, Východočeské muzeum v Pardubicích, Zámek 2, 530 02 Pardubice
zavoral@vcm.cz
